

УДК 347.441.12

**ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ДОГОВОРІВ НАДАННЯ ПОСЛУГ БЕЗДРОТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ
THE NOTION AND GENERAL CHARACTERISTICS
OF CONTRACTS FOR PROVIDING WIRELESS SERVICE**

Капустян Н.М.,
здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

Ця наукова праця присвячена проблемам визначення поняття договору надання послуг бездротового зв'язку, його характеристик. На основі розглянутих нормативно-правових актів та літератури надається авторське визначення цього поняття.

Ключові слова: договір, договір про надання послуг, споживач, нормативно-правове регулювання.

Эта научная работа посвящена проблемам определению понятия договора оказания услуг сотовой связи, его характеристике. На основе рассмотренных нормативно-правовых актов и литературы предоставляется авторское определение этого понятия.

Ключевые слова: договор, договор о предоставлении услуг, потребитель, нормативно-правовое регулирование.

This scientific work is devoted to problems of definition of contract of providing wireless service, its characteristics. Copyright definition is provided based on the studied legal acts and literature.

Key words: contract, contract providing, consumer, legal regulation

Постановка проблеми. Стратегічною метою державного будівництва в Україні є побудова інформаційного суспільства, що складає необхідну умову інтеграції до сві-

тового та європейського простору. У зв'язку з цим поставлено завдання розвитку інформаційних технологій та рівня комунікацій, здатних забезпечити швидкість обігу інфор-

мації, а разом з тим – мобільність користувачів. Особливо популярними сьогодні залишаються мережі бездротового зв'язку, що обумовлює попит на послуги з надання доступу до ресурсів рухомого (мобільного) зв'язку, високошвидкісного Інтернету та ін. За таких умов в Україні стрімко розвивається ринок послуг бездротового зв'язку, а відтак виникає потреба у його ефективному правовому регулюванні.

Стан дослідження. Однак у чинному законодавстві відсутнє визначення поняття «договору надання послуг бездротового зв'язку» та істотних умов цього правочину. Тому для юридичної науки важливо дати рекомендації щодо усунення цієї прогалини.

Виклад основного матеріалу. За загальним правилом, договір надання послуг – правочин, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором (ст. 626 ЦКУ) [1]. Відтак його предметом є власне послуга, а об'єктом – благо, що прагнуть отримати суб'єкти.

Крім того, законодавець закріпив у главі 63 ЦК України схоже поняття договору надання послуг електричного зв'язку. Його предметом є постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. При цьому, одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись, передбаченого договором, режиму їх використання [2; 3].

Надання послуг щодо електричного та бездротового зв'язків різні за своєю правовою природою.

Так, згідно з договором постачання електроенергії, остання надається споживачу через приєднану мережу, а надання послуг бездротового зв'язку передбачає застосування радіотехнологій. Також використання бездротового зв'язку є можливим за умов мобільності кінцевого обладнання у телекомунікаційній мережі постачальника послуги. Тобто, послуга отримується особою в період мовлення за наявності мобільного телефонного апарату чи іншого пристрою. Проте його наявність не надає можливості отримати послугу без сім-карти, виготовлення та придбання якої здійснюється в особливому порядку.

Отже, норми ЦК України не відображають спеціальних властивостей послуг бездротового зв'язку, тому не можуть бути використані для врегулювання цих відносин. Відтак слід звернутися до спеціального законодавства: Закону України «Про телекомунікації» [3], Постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 р. № 720 «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг» (далі за текстом – Правила) [4], Рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 26.03.2009 № 1420 «Про затвердження Основних вимог до договору про надання телекомунікаційних послуг» (далі за текстом – Основні вимоги) [5].

Аналіз цих актів дозволяє зробити висновки про те, що послуги бездротового зв'язку загального користування належать до телекомунікаційних. Тому необхідно керуватися спеціальними нормами про договір надання телекомунікаційних послуг, з огляду на їх спільну правову природу. Це судження відповідає ч. 2 ст. 6 ЦК України, згідно з якою, сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами.

Предметом договору про надання телекомунікаційних послуг є надання певних видів та обсягів телекомунікаційних послуг визначеної якості, відповідно до переліку. Таке визначення має загальний характер. Тому в контексті даного дослідження необхідно з'ясувати перелік послуг бездротового зв'язку.

Відповідно до Державного класифікатора продукції та послуг (ДК 016-97) [6], до них належать послуги:

1. Мобільного телефонного зв'язку (код 64.20.13). Ця підкатегорія включає послуги радіозв'язку з мобільними абонентами за допомогою транспортованого обладнання (мовного зв'язку і передавання документів). Проте до них не належать послуги радіозв'язку з літаками чи суднами (код 64.20.27), а також радіоповідомлення для служб спецзв'язку (код 92.20.11).

2. Електронного передавання повідомлень та інформації (код 64.20.17). Ця підкатегорія включає а) послуги мережі і суміжні послуги (обладнання і програми), необхідні для передавання чи приймання повідомлень з використанням електронних засобів зв'язку; б) технічні послуги, необхідні для доступу до банків даних і використання їх інформації; в) послуги мережі з додатковими послугами чи з комплексними послугами. Виняток становлять послуги банків даних (код 72.40.10).

3. Іншої сторони, Державним класифікатором видів економічної діяльності (ДК 009:2010) до послуг бездротового зв'язку віднесено:

1. Експлуатацію, технічне обслуговування або надання доступу до пристроїв, що передають голосові, текстові, звукові або відео дані з використанням інфраструктури бездротових телекомунікацій.

2. Технічне обслуговування та експлуатацію пейджингового та стільникового (мобільного) зв'язку, а також інших видів систем бездротового зв'язку.

3. Надання доступу та ємності мережі у власників та операторів мереж, а також надання бездротових телекомунікаційних послуг (за винятком супутникових) з використанням цих потужностей у бізнесі та побуті.

4. Надання доступу до мережі Інтернет оператором бездротової інфраструктури (код 61.20).

Таким чином, предметом договорів надання послуг бездротового зв'язку є надання бездротового доступу до рухомого (мобільного) зв'язку та/або мережі Інтернет чи інших мереж загального користування, а також інших додаткових та супутніх послуг.

Послуги бездротового зв'язку надаються спеціальними суб'єктами, які внесені до реєстру операторів та провайдерів телекомунікацій і мають ліцензії.

Операторами бездротових телекомунікацій є суб'єкти господарювання, які мають право на здійснення діяльності бездротового зв'язку із правом на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних бездротових мереж. У свою чергу, провайдер – це суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері бездротового зв'язку без права на технічне обслуговування та експлуатацію мереж і надання в користування каналів електровз'язку [7]. Провайдерами можуть виступати телефонні та Інтернет-мережі, а також інші юридичні особи, що займаються пропуском трафіку, виступаючи лише як посередники основного постачальника послуг.

Особливістю надання послуг бездротового зв'язку є можливість посередництва. Так споживач (абонент) може отримувати ці послуги від непрямого постачальника. Це обумовлено виникненням договірних правовідносин між двома юридичними особами (оператором та провайдером), що зобов'язуються надавати послугу кінцевому споживачеві. Усі учасники таких договірних відносин разом складають загальну пропозицію, щодо надання послуги на ринку. При укладанні таких договорів сторони є рівноправними учасниками, адже виникає зустрічний обов'язок, щодо постачання мережі оператором та подальшим його використанням провайдером.

Споживачами (абонентами) вказаних послуг є юридична або фізична особа, яка їх замовляє та/або отримує послуги для власних потреб. Окрему групу серед них становлять абоненти, які користуються послугами на постійній основі, на підставі письмового договору та з при-

своєнням індивідуального номеру. Аналіз змісту конкретних договорів, дає нам підстави вважати, що абонентом послуг бездротового зв'язку є конкретний споживач чи група споживачів (корпоративні клієнти), які сплачують абонентну плату як фіксований платіж за постійний доступ до мережі оператора.

Зміст договорів надання послуг бездротового зв'язку становлять взаємні права та обов'язки сторін. Оператор (провайдер) встановлює тарифи на послуги, забезпечуючи правильність їх застосування. Розрахунки за телекомунікаційні послуги здійснюються на умовах договору або без договору за готівкову оплату (чи за допомогою телекомунікаційних карток тощо) в разі одержання споживачем замовленої за попередньою (авансованою) оплатою послуги. Не підлягає тарифікації доступ до мереж загального користування (крім провайдерів) для викликів пожежної охорони, міліції, швидкої допомоги, аварійної служби газу, служби допомоги). Протягом всього часу провадження діяльності бездротового зв'язку оператори (провайдери) оприлюднюють в засобах масової інформації або доводять письмово до відома споживачів тарифи на послуги, що встановлюються ним самостійно. У тому числі операторам (провайдерам) надано право визначати, скорочувати перелік власних послуг та припиняти їх надання, в порядку передбаченому законодавством та умовами договору. Проте, вони зобов'язані приймати такі рішення в порядку передбаченому законодавством чи умовами договору та завчасно попереджувати про них споживачів. Крім того, оператори (провайдери) надають послуги за встановленими показниками якості, вичерпну та достовірну інформацію щодо укладення договору, а також на замовлення споживача з'єднують його з будь-яким абонентом мережі загального користування.

Зі своєї сторони, споживач під час замовлення та/або отримання послуг має право вільно обирати оператора, провайдера в межах технічних можливостей, а також виду та кількості послуг. Протягом часу користування ними йому гарантується вільний доступ до послуг, їх безпека; своєчасне і якісне отримання послуг. У тому числі споживач зобов'язаний своєчасно оплачувати отримані послуги та використовувати кінцеве обладнання відповідно до умов договору та законодавства [п. 31-32].

Цей перелік не є вичерпним, договорами надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку та бездротового доступу до Інтернет-мережі можуть бути передбачені інші права та обов'язки операторів та провайдерів, відповідно до чинного законодавства. Особливості їх регламентації розглянемо на прикладі діяльності національних операторів бездротового зв'язку України: ПАТ «Укртелеком», ПрАТ «МТС Україна» та ЗАТ «Український мобільний зв'язок» (МТС – авт.).

Вказані оператори закріплюють перелік прав та обов'язків сторін безпосередньо у договорах, а також більш детально – у Правилах надання та отримання послуг рухомого (мобільного) зв'язку та Правилах користування послугою бездротового доступу до мережі Інтернет, які є їх невід'ємними частинами [8-10].

Споживачі (абоненти) послуг рухомого (мобільного) зв'язку мають право обирати, замовляти, змінювати види та кількість послуг, що пропонуються оператором, а також за письмовою заявою обмежувати чи припиняти їх надання. Законодавство серед них виділяє основні та додаткові. До перших належать: 1) надання доступу до мережі оператора шляхом підключення та з'єднання кінцевого обладнання абонента; 2) передавання і приймання інформації голосом. Додатковими є: 1) передавання і приймання текстових повідомлень; 2) установлення, переустановлення, переключення, повторне підключення кінцевого обладнання абонента; 3) надання телекомунікаційного каналу для підключення систем сигналізації (пожежної, охоронної тощо); 4) тимчасове відключення і

включення кінцевого обладнання за заявою абонента; 5) надання довідково-інформаційних послуг; 6) переадресування виклику; 7) очікування вхідного виклику; 8) заборона виклику; 9) обмеження виклику; 10) голосова пошта; 11) конференц-зв'язок; 12) вибір абонентського номера; 13) зміна абонентського номера; 14) роумінг; 15) передавання і приймання мультимедійних повідомлень [11]. Користування цими послугами здійснюється згідно зі встановленими оператором тарифами з урахуванням технічних особливостей кінцевого обладнання споживача та за умови відповідності його стандарту мережі. Для повноти задоволення потреб споживачів, їм надано право отримувати від оператора інформацію про зміст обсяг, вартість та порядок надання послуг, а також знайомитися з іншими документами, що підтверджують повноваження представників оператора.

Споживачі (абоненти) послуг рухомого (мобільного) зв'язку зобов'язані особисто ознайомитися з Договором, Додатками та Додатковими угодами до договору, умовами та Правилами надання обраних послуг, дотримуватися і виконувати їх вимоги, а також вимоги Закону України «Про телекомунікації» та інших нормативних актів. Крім того, своєчасно сплачувати рахунки за отримані послуги та/або вносити при необхідності черговий аванс. Окрема група зобов'язань стосується порядку використання кінцевого обладнання – SIM-карт. Споживачам (абонентам) заборонено здійснювати його програмування, модернізацію чи заснування інших технологій, які в сукупності або окремо можуть будь-яким чином вплинути на процес або результати тарифікації послуг чи нормальне функціонування телекомунікаційних мереж, або призвести до інших негативних наслідків для операторів, так і інших споживачів. Зокрема під SIM-картою розуміють фізичний модуль ідентифікації кінцевого обладнання споживача у мережі оператора, який дає можливість доступу до заздалегідь визначеного обсягу послуг.

У свою чергу національні оператори рухомого (мобільного) зв'язку залишають за собою виключне право самостійно та в односторонньому порядку змінювати тарифи на телекомунікаційні послуги, шляхом їх оприлюднення в ЗМІ. Крім того, вони уповноважені змінювати зони покриття мережею рухомого (мобільного) зв'язку та перелік роумінг-партнерів; припиняти надання послуг, на які не нараховується щомісячна плата та які потребують постійного використання додаткових ресурсів мережі рухомого (мобільного) зв'язку, у випадках, коли абонент не користується цими послугами протягом визначеного договором строку, про що оператор попереджає абонента не менше ніж за сім календарних днів. У тому числі оператори проводять регламентно-профілактичні та налагоджувальні роботи на обладнанні мережі.

Оператори зобов'язані забезпечувати в зоні обслуговування функціонування мережі рухомого (мобільного) зв'язку відповідний рівень якості та надавати повну інформацію споживачу про умови надання послуг.

За договором надання послуг бездротового доступу до мережі Інтернет споживач (абонент) обирає та замовляє, а оператор надає на платній основі відповідну послугу. Вона надається сеансно із застосуванням кінцевого обладнання у формі модему, мобільного телефону або іншого пристрою. Споживачу при використанні інформаційних ресурсів суворо забороняється порушувати правила його експлуатації; використовувати ідентифікаційні дані третіх осіб; фальсифікувати IP-адреси; вчиняти спам.

Виникнення цих зобов'язань з договорів надання послуг бездротового зв'язку починається, як правило, після повної оплати споживачем (абонентом) початкового платежу, у випадках та у розмірі, передбачених тарифами. Проте порядок її здійснення має ряд особливостей. Споживач, який прийняв публічну оферту оператора (провайдера), засвідчує свою згоду з умовами надання послуг ак-

тивацією обладнання оператора (наприклад, SIM-карти), здійснивши першу платну транзакцію (дзвінок на будь-який номер, крім сервісних; відправлення повідомлення, використання GPRS, WAP тощо) [12].

Слід зауважити, що момент купівлі SIM-карти чи моделю не слід розглядати як укладання договору безпроводного зв'язку. Такої думки і російські цивілісти. Наприклад, Суденко В.В, вказує що придбання SIM-карти не слід розглядати як укладення договору надання послуг мобільного зв'язку оскільки у даному випадку існують лише ознаки договору купівлі-продажу, а послуга зв'язку надається, коли абонент внесе на індивідуальний рахунок гроші [13].

Розрахунки за послуги бездротового зв'язку здійснюються за авансовою системою. Якщо договір укладається в письмовій формі з контрактним абонентом, обов'язковий платіж (абонентна плата) в межах обраного тарифного плану за розрахунковий період нараховується оператором після закінчення розрахункового періоду, зазначається у рахунку та сплачується у терміни, передбачені договором. В свою чергу вартість використаних послуг, у тому числі в межах обов'язкового платежу, передбаченого обраним тарифним планом, сплачується неконтрактними абонентами на майбутній розрахунковий період авансом. У разі несплати отриманих послуг споживачам (абонентам) надсилається попередження та скорочується їх перелік.

Зобов'язання за договорами бездротового зв'язку припиняються як за ініціативою споживача (абонента), так і оператора (провайдера). Приводом для цього можуть бути: порушення абонентом вимог договору; непогодження заборгованості протягом одного місяця після відправлення йому про це повідомлення; банкрутство контрактного абонента. За ініціативою абонента договір припиняється за умови відсутності заборгованості на особистому рахунку. Варта уваги умова договору про те, що дострокове розірвання ним договору має наслідком застосування штрафних санкцій. Крім того, зобов'язання припиняються у разі анулювання, визнання недійсною або закінчення терміну дії ліцензії оператора (провайдера) на здійснення господарської діяльності у сфері бездротового зв'язку чи на користування радіочастотним ресурсом.

У разі порушення законодавства України про телекомунікації, вимог Правил користування послугами бездротового зв'язку та укладеного договору, сторони несуть відповідальність згідно з законодавством України. Споживач (абонент) може вимагати від оператора відшкодування збитків, якщо вони виникли з його вини і це буде доведено в судовому порядку. Проте він звільняється від відповідальності за зміст інформації, що передається споживачем або надходить до нього.

Окреме місце у договорах бездротового зв'язку займають умови про властивості кінцевого обладнання споживача. Метою закріплення є попередження про можливі наслідки його використання. Споживач, користуючись послугами зв'язку повинен мати на увазі, що кінцеве обладнання виконує роль приймача та передавача радіосигна-

лів малої потужності, а тому може спричинити небажані та небезпечні наслідки: збої в роботі обладнання в лікувальних закладах, на борту літаків, у місцях з вибухонебезпечною атмосферою. Попереджуючи про це, оператор (провайдер) знімає з себе будь-яку відповідальність за їх настання.

Порядок укладання договорів надання послуг бездротового зв'язку здійснюється шляхом приєднання споживача до запропонованих оператором (провайдером) умов. У зв'язку з цим, законодавець вимагає, доведення до їх відома інформації, визначену Правилами, іншими актами законодавства, умови отримання послуг. Вона повинна розміщуватися у доступній формі у місцях продажу послуг та проведення розрахунків за них, а також через веб-сайти, довідково-інформаційні, сервісні служби операторів, провайдерів, засоби масової інформації.

Договори бездротового зв'язку можуть укладатися усно та письмово. Обов'язкова письмова форма договору дотримується у випадках: коли споживачем послуг є корпоративні клієнти, юридичні особи; або фізична особа, яка бажає підключитись до мережі як контрактний абонент. Жодна із сторін письмового договору не має право передавати свої права та зобов'язання за Договором третім особам без згоди на це іншої сторони. Договір з неконтрактними абонентами-фізичними особами (споживачами) є публічним, укладається в усній формі.

Договори укладаються на строк з чітко зазначеною датою припинення або до настання певної події або безстроково. Коли фізична особа купує SIM-карту з індивідуальним номером операторами встановлюється термін дії договору, наприклад, – 270 днів з моменту здійснення першої платної вихідної події (активації номера). Поповнення рахунка продовжує термін Договору на 270 днів. Таким чином, споживач користується мережею оператора за наявності коштів (авансового платежу) на абонентському рахунку, у випадку відсутності платежу на абонентський рахунок, оператор блокує доступ до своєї мережі до моменту наступного поповнення особистого рахунку абонента на невизначений термін.

Таким чином, аналізовані договори бездротового зв'язку є двосторонніми, оплатними та реальними за конструкцією, оскільки вважаються укладеними з моменту передачі коштів.

Висновки. Таким чином, вищенаведений аналіз надає змогу навести авторське визначення поняття «договорів надання послуг бездротового зв'язку». Отже, договорами надання послуг бездротового зв'язку є правочини, за якими одна сторона (оператор та/або провайдер) шляхом використання радіотехнологій зобов'язується надавати другій стороні (споживачу, абоненту) послуги бездротового зв'язку (рухомого (мобільного) зв'язку чи доступу до глобальної мережі Інтернет) відповідного стандарту, а також інші супутні та додаткові послуги, а споживач (абонент) зобов'язується приймати та оплачувати послуги на умовах договору, правил та тарифів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України : за станом на 1 січня 2011 р. / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 714.
2. Умови користування мережами мобільного зв'язку ПрАТ «МТС Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mts.com.ua/ukr/rules.php>.
3. Умови користування послугою безпроводового доступу до мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mts.com.ua/misc/print_version.php.
4. Про телекомунікації : закон України від 18 лист. 2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
5. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 9 серп. 2005 р. № 720 // Урядовий кур'єр. – 2005. – 14 вер. – № 173.
6. Про затвердження Основних вимог до договору про надання телекомунікаційних послуг : рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 26 бер. 2009 № 1420 // Офіційний вісник України. – 2009. – 25 трав. – № 36.
7. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-97 : наказ Держстандарту України від 30 груд. 1997 № 822 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN3381Z.html.
8. Державний класифікатор видів економічної діяльності : наказ Держспоживстандарту України від 11 жовт. 2010 № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0457609-10>.

9. Договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку ПАТ «Укртелеком» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyiv.ukrtelecom.ua/reference/mobile/agreement>.

10. Договір про надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку ПрАТ «МТС Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mts.com.ua/ukr/agreement.php>.

11. Договір про надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з використанням цифрового стільникового радіозв'язку стандарту CDMA – 450 (надалі – послуга безпроводового доступу до мережі Інтернет) ЗАТ «Український мобільний зв'язок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mts.com.ua/ukr/agreement.php>.

12. Правила надання та отримання послуг рухомого (мобільного) зв'язку та інших супутніх послуг ПАТ «Укртелеком» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyiv.ukrtelecom.ua/reference/mobile/rules/>.

13. Суденко В. В. Договор оказания услуг радиотелефонной сотовой связи : автореф. дис. на соискание науч. степени канд.юрид наук : спец. 12.00.03 / Суденко Владимир Вячеславович. – Краснодар, 2003. – 21 с.